

Öppna Digitala Lärresurser - OER

E. Ossiannilsson¹, Å. Forsberg²

¹LKU/Centre for Educational Development, Lunds universitet

²BD/Biblioteksdirektionen, Lunds universitet

Öppna digitala lärresurser är resurser som finns tillgängliga på Internet, att användas och oftast även att bearbetas fritt. Det kan vara inspelade föreläsningar, powerpoint-presentationer, avancerade simuleringar eller interaktiva quizzar. Lärare har fram till idag producerat miljontals lärresurser, fritt tillgängliga i olika portaler, t ex iTunes U, YouTube Edu, Open University Learning Space och TED-talks. Hundratals universitet i världen lägger ut kursmaterial fritt på nätet, t ex MIT, Stanford och Open University. Lunds universitet blir alltmer synligt i olika sociala medier och har nyligen skapat en YouTube kanal och snart även en portal iTunes U. Under 2010 - 2011 deltar Lunds universitet i ett nationellt projekt initierat av nätverket IT i högre utbildning (ITHU), finansierat av Kungliga Biblioteket. Syftet är att sprida kunskap och användning om öppna digitala lärresurser. Inom ramen för projektet arrangeras sex dialogseminarier, varav ett vid Lunds universitet (2011-03-03).

Keywords - Öppna digitala lärresurser, oer, open educational resources

I. INTRODUKTION

EN medveten användning och spridning av öppna digitala lärresurser (OER) är tämligen nytt i Sverige. Universitet i andra länder, t.ex. MIT (USA) och de öppna universiteten (Storbritannien och Holland) har länge arbetat strategiskt med fria lärresurser. Under 2010 -2011 pågår ett projekt i Sverige med syfte att sprida, inspirera och diskutera användning av OER inom högre utbildning.

Nätet gör det möjligt att radikalt förändra undervisningen inom högre utbildning. Öppenhet, samarbete, tillgänglighet och flexibilitet i lärandet ger helt nya och andra möjligheter. Lärresurser finns idag ständigt tillgängliga. Studenter kan härmed på ett helt annat sätt ta ansvar för sitt lärande.

II. VAD ÄR ÖPPNA DIGITALA LÄRRESURSER

OER är resurser som finns tillgängliga på Internet att användas fritt och i många fall också bearbetas fritt. The Hewlett Foundation som initierat utveckling och spridning definierar OER som: *"Teaching, learning, and research resources that reside in the public domain or have been released under an intellectual property license that permits their free use or re-purposing by others."* [1]. OECD har följande definition: *"Digitised materials offered freely and openly for educators, students and self-learners to use and reuse for teaching, learning and research."* [2]

I huvudsak finns tre typer av öppna digitala lärresurser:

- Läromedel, kompletta kurser, kurslitteratur, allt från en inspelad föreläsning eller en powerpoint-presentation till en avancerad simulering, ett interaktivt quizz eller en e-bok eller e-tidskrift.

- Verktyg för att utveckla, använda, återanvända eller sprida innehållet, t.ex. arkiv/portal eller lärplattform.
- Upphovsrättslicenser som möjliggör publicering av öppet material, standarder och riktlinjer för utformning och sökmotorer.

III. NÅGRA EXEMPEL PÅ VAD SOM GÖRS VID LUNDS UNIVERSITET

Vid Lunds universitet används och produceras redan många digitala lärresurser. YouTube och iTunesU är ett led i universitetets satsningar på öppenhet, så även den medvetna synligheten i sociala medier. Lärobjekt om informationshantering, akademisk hederlighet, kinesiska är andra exempel.

LUMA-GIS och MPE, Internationella Miljöinstitutet fick 2009 (först i Europa) EADTU:s utmärkelse *E-xcellence Associates* label för framstående excellens inom nätbaserad utbildning/eLärande.

Nyligen har omfattande internationella benchmarking projekt genomförts vid Lunds universitet (2008-2010), genom EADTU, ESMU och the First dual-mode distance benchmarking club. Genom fr.a. det sistnämnda har ett konceptuellt ramverk utvecklats [3]. Här ingår bl.a. de framgångsfaktorer som är utmärkande för *E-xcellence Associates* label, nämligen *tillgänglighet, flexibilitet, interaktivitet, individualisering*, samt de tre P: na *delaktighet (participation)*, *medproduktion (productivity)* och *individualisering (personalisation)* [4], *dessutom* begreppet *gränslös utbildning (boundless education)* [5]. Allt detta är utmärkande och förutsättningar för det öppna flexibla klassrummet, där individen tar ansvar för sitt eget lärande.

IV. VAD ÄR FÖRDELARNA MED OER

Lärare över hela världen har fram till idag skapat och publicerat miljontals lärresurser och lärobjekt på nätet att användas fritt i lärande och undervisning, resurser tänkta att inspirera eller utmana och bidra till ökad kvalitet inom lärande och undervisning. Fördelarna med användning av OER kan ses utifrån tre perspektiv, vilka dessutom samverkar, nämligen studenternas, lärarnas och lärosätets [1, 6, 7].

För studenter finns många fördelar med OER. De erbjuder alternativa lärmöjligheter, studenters olika lärstilar kan tillgodoses, materialet finns tillgängligt som text, bild, ljud etc. De är gratis. Oftast är innehållet mer aktuellt eftersom böcker/artiklar har lång pressläggningstid. Studenter har ständig tillgång till material. Det finns möjlighet att stanna upp, gå tillbaka och återkomma när behovet finns. Studenter är idag medproducenter i sitt lärande och deras material kan

enkelt publiceras som OER t.ex. uppsatser, rapporter, filmer, ljudinspelningar eller andra multimedieproduktioner. Studenter kan se vad andra har gjort och lära av varandra.

För lärare är det en fördel att kunna dela med sig av eget material och bidra till kollaborativt lärande samt nätverkande med kollegor. OER erbjuder möjlighet till kritisk granskning från kollegor och därmed skapas gott renommé, men också att få dela med sig av idéer. Det är en fördel att kunna återanvända andras material och andras expertkunskap och inte alltid behöva *uppfinna hjulet själv*. Återanvändning innebär allt från att hämta inspiration till att återanvända läresurserna som de är eller vidareutveckla dem.

För universitet och högskolor kan OER användas för rekrytering av studenter och i andra marknadsföringssyften lokalt, nationellt och internationellt. Öppna digitala läresurser främjar internationellt nätverksarbete, livslångt lärande och alumnikontakter samt kvalitetssäkring och kvalitetshöjning.

Atkins, Brown & Hammond [1] har beskrivit fördelarna med OER utifrån begreppen att utjämna skillnader i förhållande till lärande och tillgång till material; förstå och stimulera användande av läresurser; sponsra hög-kvalitativa öppna resurser och slutligen avlägsna hinder.

V. DET NATIONELLA PROJEKTET OM OER

Projektet *OER - en resurs för lärande 2010-2011* (9 lärosäten i Sverige) är finansierat av Kungliga Biblioteket. Syftet är att sprida kunskap om möjligheterna med OER, visa goda exempel, uppmuntra lärare att börja dela med sig samt att inspirera och förankra användning av digitala läresurser på Sveriges lärosäten. Huvudman för projektet är Linnéuniversitetet.

Aktiviteter under 2010 är 6 *dialogseminarier* på olika lärosäten i Sverige (vid Lunds universitet 2011-03-03) för att informera om, öka kunskaperna om och främja användandet av OER på nätet samt om upphovsrätt, produktion, hantering, lagring, Creative Commons etc. Dialogseminarierna ska genomföras med progression samt ha ett specifikt fokus på respektive lärosäte. Ett av seminarierna genomfördes som workshop under NU2010; *Portalnärvaro och beskrivning och utveckling av goda exempel*. Utveckla närvaron i olika medier som DELA och Facebook.

I anslutning till projektet kommer Lunds universitet att bredda dialogen och utvecklingen av användandet och spridningen av egna producerade resurser.

VI. HUR HITTAR MAN ÖPPNA DIGITALA LÄRESURSER

Det finns flera alternativ för att söka efter läresurser. *Söktjänster för läresurser*: DiscoverED - en söktjänst framtagen av Creative Commons och Xpert, att söka i olika repositorer och arkiv; *Institutionella arkiv*: Learning Space, Open University och TED; *Portaler/arkiv med läresurser producerade vid olika institutioner*: Jorum, en brittisk portal för läresurser för högre utbildning, OER commons, läresurser för Creative Commons-licenser; *Andra plattformar, som bl. a. innehåller öppna läresurser*: iTunesU och

Youtube. Fler exempel finns i projektets ämnesguide för digitala öppna läresurser.

VII. CREATIVE COMMONS - ETT LICENSSYSTEM

En förutsättning för att lärare ska kunna sprida sina läresurser och använda andras är att upphovsrätten kan hanteras. Creative Commons är ett internationellt licenssystem skapat 2001 för att göra det enklare för upphovsmän att sprida sitt material. Det kan användas för alla typer av material som är upphovsrättsskyddade och har fått stor genomslagskraft. Genom en Creative Commons-licens tillåter upphovsmannen alltid att verket sprids och används öppet och kostnadsfritt. Därutöver bestämmer upphovsmannen själv om verket ska kunna bearbetas och om det ska kunna användas i kommersiella syften [8, 9].

Upphovsmannen skapar sin licens på Creative Commons webbplats, och får då själva licensen som placeras inuti eller i anslutning till verket. Licensen är tydlig och lättläst och ger en översikt över villkor som gäller just detta verk.

VIII. PÅGÅENDE UTVECKLING

OER-rörelsen är mycket framgångsrik. Flera projekt har genomförts för att producera läresurser av hög kvalitet och främja spridning och användande. Open Educational Quality Initiative (OPAL) är t.ex. ett EU-projekt för att göra en internationell översyn av utvecklingen, användningen och förvaltningen av OER.

Nyligen har ett globalt seminarium online kommit fram till att utvecklingen redan gått från OEResources till OEPractice och vidare till OECulture. Det 21:ste århundradet ställer helt andra krav gällande utbildningskulturer och öppenhet för högre utbildning. Kollaborativt och flexibelt lärande är ledord och studenter är idag medarbetare – *Prosumers- (producers-consumers)* och inte konsumenter [4]. Utbildningsparadigmet går från undervisning till lärande.

Enhetliga och lättanvända metadata-standards gör läresurserna mer synliga och därmed ökar användningen. Det finns flera internationella initiativ för att utveckla metadata-standards. Jan Hagerlid [10] vid Kungliga biblioteket förespråkar att även arbetet med OER tar lärdom av den framgångsrika Open Access-rörelsen.

IX. UTMANINGAR

Digitala läresurser främjar flexibelt och gränslöst lärande då studenter är aktivt delaktiga och ansvarar för sitt eget lärande (beskrivet ovan genom t.ex. de tre P: na och den konceptuella referensramen).

De stora utmaningar är lärosätenas och lärarnas attityder till öppenhet och flexibilitet. Naturligtvis ställs många följdfrågor såsom validering, juridiska aspekter, vägledning och stöd, lärarnas förändrade roll, den digitala utvecklingen och 'klyftan.'

REFERENCES

- [1] D.E. Atkins, J.S. Brown and A. L. Hammond, *A Review of the Open Educational Resources (OER) Movement: Achievements, Challenges, and New Opportunities*, Report to the William and Flora Hewlett Foundation, 2001.
- [2] OECD, *Giving knowledge for free: The emergence of open educational resources*. 2007. Åtkomst <http://learn.creativecommons.org/wp-content/uploads/2008/04/38654317.pdf>, tillgänglig 2010-09-01.
- [3] E Ossiannilsson & L. Landgren, *Benchmarking av e-lärande vid Lunds universitet - erfarenheter och kritiska koncept för kvalitetetsarbete*. Lund: Lunds universitet, 2010.
- [4] C. McLouglin. & M.J.W Lee, The three P's pedagogy for the networked society. Personalisation, participation and productivity, *International Journal of Teaching and Learning in Higher Education*, 20(1), pp 10-27, 2008.
- [5] J. Jaldemark, *Participation in a boundless activity, Computer-mediated communication in Swedish higher education*. Doktorshavhandling, Umeå Universitet, Pedagogiska institutionen, 2010.
- [6] J. Hylén, *Open Educational Resources: Opportunities and Challenges*. 2007. Åtkomst http://pascal.iseg.ut.pt/~ssantos/Blog_Recurros_Varios.pdf, tillgänglig 2010-09-05.
- [7] S. Wheeler, *What so good about open educational resources* (ppt). 2010. Åtkomst <http://www.slideshare.net/timbuckteeth/whats-so-good-about-open-educational-resources>, tillgänglig 2010-09-01.
- [8] M. Klang, *Copyright – Copyleft: en guide om upphovsrätt och licenser på nätet*. .SE:s Internetguide, nr 8. Version 3.0, 2009 .SE. Åtkomst http://www.iis.se/docs/Copyright_copyleft_webb.pdf, tillgänglig 2010-09-01.
- [9] Skolverket, *Creative Commons – en guide för lärare*. 2010. Åtkomst <http://lankskafferiet.skolverket.se/om/filer/CC.pdf>, tillgänglig 2010-09-01.
- [10] J. Hagerlid. Vad kan OER lära av Open Accessrörelsen? *Framtiden för OER i Sverige*, KTH 8-9 januari, 2010.

RELEVANTA LÄNKAR

OER- EN RESURS FÖR LÄRANDE [HTTP://LIBGUIDES.LUB.LU.SE/OER](http://libguides.lub.lu.se/oer)
 NÄTVERKET FÖR IT I HÖGRE UTBILDNING, ÖPPNA LÄRRESURSER,
[HTTP://WWW.ITHU.SE/?PAGE_ID=9ITHU](http://www.ithu.se/?page_id=9ITHU)
 NÄTVERKET DELA, [HTTP://SHAREANDUSE.NING.COM/GROUP/OERPROJEKT](http://shareanduse.ning.com/group/oerprojekt)
 OER FACEBOOKS GRUPP,
[HTTP://WWW.FACEBOOK.COM/?REF=HOME#!/GROUP.PHP?GID=116344648400322](http://www.facebook.com/?ref=home#!/group.php?gid=116344648400322)
 DISCOVERED. [HTTP://DISCOVERED.CREATIVECOMMONS.ORG/SEARCH/](http://discovered.creativecommons.org/search/)
 JORUM, [HTTP://WWW.JORUM.AC.UK/](http://www.jorum.ac.uk/)
 LEKTION.SE, SVERIGES STÖRSTA LÄRARSITE, [HTTP://WWW.LEKTION.SE/](http://www.lektion.se/)
 LÄNKSKAFFERIET, SKOLVERKET, [HTTP://LANKSKAFFERIET.SKOLVERKET.SE/](http://lankskafferiet.skolverket.se/)
 MIT OPEN COURSE WARE, [HTTP://WWW.ITHU.SE/?PAGE_ID=294](http://www.ithu.se/?page_id=294)
 OER COMMONS,
[HTTP://WWW.OERCOMMONS.ORG/BROWSE/GENERAL SUBJECT/HUMANITIES](http://www.oercommons.org/browse/general_subject/humanities)
 ÖMVÄRLDSBLOGGEN, SKOLVERKET,
[HTTP://OMVARLD.BLOGG.SKOLVERKET.SE/2010/08/25/OPPNA-DIGITALA-LARRESURSER/](http://omvarld.blogg.skolverket.se/2010/08/25/oppna-digitala-larresurser/)
 OPENLEARN, UK.
[HTTP://WWW.OPEN.AC.UK/OPENLEARN/?ONBAN=OS001&MEDIA=OPENLEARN](http://www.open.ac.uk/openlearn/?ONBAN=OS001&MEDIA=OPENLEARN)
 OPEN SPACE, [HTTP://OPENLEARN.OPEN.AC.UK/](http://openlearn.open.ac.uk/)
 SKOLVERKET, [HTTP://WWW.SKOLVERKET.SE/](http://www.skolverket.se/)
 TED, [HTTP://WWW.TED.COM/](http://www.ted.com/)
 THE WILLIAM AND FLORA HEWLETT FOUNDATION,
[HTTP://WWW.HEWLETT.ORG/](http://www.hewlett.org/)
 XPERT, [HTTP://XPERT.NOTTINGHAM.AC.UK/](http://xpert.nottingham.ac.uk/)